

เทศน์เช้า วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ เวลาบอกวันพระ เราก็กราบพระ เวลาเราอยู่บ้าน เราก็บอกพ่อแม่
เป็นพระอรหันต์ของคุณ

“พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของคุณ” เป็นบุคลาธิษฐาน เป็นพระอรหันต์จริงๆ มีคุณ
จริงๆ แต่บุคลาธิษฐานเป็นบุคคล แต่พระประเสริฐ.. พระประเสริฐอยู่ที่ไหน? วันนี้วัน
พระไง คือจิตของเราพุทธโธ

“พุทธศาสนา พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน”

เหมือนน้ำ น้ำมันอยู่ในดิน เวลาเราขุดน้ำกันเราต้องการใช้น้ำ ขุดไปในดินเจอ
น้ำแน่นอน แต่น้ำของใคร? ไปขุดบนเขาว่าจะผ่านทะเลเขาไปถึงพื้นดิน กว่าจะทะเลดินไป
ถึงน้ำล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน ความเชื่อ ความเห็นของใครล่ะ? “ความเชื่อ” ขนโคกับเขาโค เขา
โคมี ๒ เขา ขนโคมีเต็มเลย นี่เหมือนกัน มุมมองของสังคม คนที่จะเข้าถึงศาสนา คนที่
เข้าถึงสัจจะความจริงมันมีน้อย ในเมื่อมีน้อย เราไม่ต้องเสียใจ

เราจะเป็นเขาโคหรือจะเป็นขนโค?

ถ้าเราจะเป็นเขาโค เขาโคมี ๒ เขา ขนโคมีเต็มตัวมันเลย ความเห็นของสังคมมัน
เป็นอย่างนั้นนะ แล้วเราจะไปเคียดแค้นอะไรกับเขา เห็นไหม มันผลของวิญญูะ ผลของ
การทำบุญกุศลของเขา เขาทำดีทำชั่วของเขามา เขามีปัญญามากปัญญาน้อยมันเป็นบุญ
ของเขา นี่ผลของเขา เขาสร้างของเขามาอย่างนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรู้สัตว์ขนสัตว์ อยากจะรู้สัตว์ขนสัตว์
อยากจะช่วยเหลือมาก แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว มีฤทธิ์สารถีเขา
เดินสวนไปนะ

“ศึกษามาจากใคร?”

“ตรัสรู้เองโดยชอบ”

เขาสายหัว เขาเดินหนีเลย

นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาเผยแผ่ธรรมอยู่ พวกเดียรถีย์ พวกอสังขี
มันทำลายขนาดไหน มันทำลายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดเวลา ทั้งๆ ที่เป็น
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ มีฤทธิ์มีเดช

แล้วในปัจจุบันวิทยาศาสตร์มันเจริญ โลกเจริญ วิทยาศาสตร์เจริญ วิทยาศาสตร์
ต้องพิสูจน์ๆ วิทยาศาสตร์นั้นมันยังมีทฤษฎีที่เราจะค้นคว้าไม่ถึง มีการเปลี่ยนแปลง
ตลอดเวลา แต่สังขธรรมความจริงมันมีหนึ่งเดียว พระศรีอริยเมตไตรยจะมาตรัสรู้หรือยัง
อันนี้ข้างหน้า อนาคตวงศ์อีก ๑๐ พระองค์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีก ๑๐
พระองค์จะมาตรัสรู้อันนี้ อันนี้มันแก้ไขเรื่องหัวใจ มันแก้ไขเรื่องการเกิดและการตาย

การเกิดและการตายแล้วปัญญาเราจะไปแก้ไขมัน ปัญญาที่แก้ไขมัน ปัญญามัน
ต้องปัญญาเข้าไปปรับแก้ถึงปฏิสนธิจิต “ปฏิสนธิจิตนะ” “ปฏิสนธิวิญญาณ” ไม่ใช่
วิญญาณรับรู้สัจชาตญาณอย่างนี้หรอก สิ่งที่เราปรับแก้วิญญาณในชั้น ๕ วิญญาณใน
อายตนะรับรู้ต่างๆ รับรู้กันไป แต่ตัวจริงมันอยู่ที่ไหน? ไม่มีใครเคยเห็นตัวจริงมัน จะ
บอกตัวจริงมันก็ โอ้โฮ.. สูดหัวฟ้าเขียว นิพพานมันสุดเอี่ยม มันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

แต่ไอ้ นิพพานแจกกันอย่างนี้ โอ้โฮ.. ที่ไหนก็มีนะ อย่างนี้หรือนิพพาน อย่างนี้
หรือศาสนาพุทธ พระพุทธศาสนามีคุณค่าอย่างนี้หรือ?

คูลี อยู่ในบ้านในเรือนของเรา พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาของเรา แล้วสิ่งที่เข้าถึงที่สุดแห่งทุกขมันอยู่ที่ไหน? นี่พ่อแม่

เป็นพระอรหันต์ของคุณ เรายังกราบไหว้ได้ เรายังจับต้องได้นะ เรายังดูแลอุปฐาก
อุปฐากได้ พ่อแม่ของเราเราจนเจอได้ เจ็บไข้ได้ป่วย เราดูแลได้

แล้วมึงจะดูแลใจมึงที่ไหน? พระอรหันต์ของเราอยู่ที่ไหน? จิตของเราอยู่ที่ไหน?
แล้วจิตของเรา เราจะแก้ไขจิตของเรา เราหาที่ไหน? ถ้าเราค้นหาจิตของเราเจอ.. โอ๊ย.. จิต
มันไม่มี มันเป็นธรรมชาติเกิดดับ มันว่างของมัน.. นี่เพราะอะไรรู้ไหม เพราะเรามีชีวิตอยู่
นะ ถ้าเราตายไปจิตออกจากร่างไปนะ มึงจะไม่เห็นจิตมึงเลย

ไอ้ที่ว่าเกิดดับๆ มันไปเกิดดับใหม่อีกแล้วนะ แล้วเอ็งอยู่ที่ไหน?

มันตะครุบเงา! สิ่งทีตะครุบเงา สิ่งที่เราเห็นกันอยู่นี้ตะครุบเงา เกิดดับๆ ให้มัน
เกิดขึ้นมา แล้วพิสูจน์มันว่ามันเกิดมาจากอะไร มันมีเหตุใดให้เกิด มันมีเหตุอะไรมันถึง
ทำให้เราต้องเกิดมา แล้วเกิดมาแสนทุกข์แสนยากอย่างนี้ แสนทุกข์แสนยากเพื่ออะไร
แล้วถ้าชีวิตนี้มันมาจากไหน แล้วมันจะจบสิ้นกระบวนการของมันอย่างไร.. มันทำของ
มันอย่างไร?

ไอ้ที่เกิดดับ โอ๊ย.. มันดับแล้วมันก็เกิด เกิดแล้วก็ดับ ดับแล้วก็จบสิ้น มันก็ว่างๆ
ว่างๆ..

ในคุ่มในไผ่มันก็ว่าง สิ่งว่างๆ เข้ามาว่างๆ นะ เราพูดมันเป็นสองหมด เพราะมันมี
ความรู้สึก มันมีสัญญา มีข้อมูลการเกิดดับ ความรู้สึกอันนั้นนะ มันว่างจริงหรือเปล่า? ถ้า
มันว่างทำไมมันขัดในหัวใจ คุณสิ มันหงุดหงิด มันฉุนเฉียว มันอยู่ในใจนะ มันอยู่
ตลอดเวลา มันว่างที่ไหนล่ะ? ไอ้ว่างๆ คืออารมณ์ความรู้สึกว่าว่าง แต่ไอ้ตัวไม่พอใจ ไอ้
ตัวขัดใจ.. ว่างๆ ทำไมเราไม่รู้เหมือนเขา? ยิ่งของเราออกไปนะ.. ทำไมเจ๊กบ้ามันพูดได้
ลึกซึ้งอย่างนั้น ทำไมเราไม่เข้าใจเลย ท่านพูดแล้วเราเห็นไม่เข้าใจไปกับเขาเลย

ว่างๆ ทำไมมันไม่เข้าใจ?

แต่ถ้าเป็นอริยสัจ เป็นอันเดียวกันนะ มันพูดคำไหนคำนั้น มันจะพูดเหมือนกัน
พูดมาจากใจเหมือนกัน “ธัมมสากัจฉา เอตัมมังคลมุตตมัง” ถ้าเป็นสังฆกรรมจริงนะ คำ

พูดนะไม่ต้องอธิบายเลย มันพูดถึงสถานที่นั้น มันพูดถึงจุดนั้น คนที่ไปถึงจุดนั้นแล้ว เหมือนกันหมด!

ไอ้ที่นี่มันพูดถึงจุดนั้น แต่มันอธิบายไปอีกอย่างหนึ่ง คนที่เขาถึงจุดนั้น เข้าไปแล้ว มันถึงงนะลิ.. มันเข้าใจเลยว่าคนที่พูดถึงจุดนั้นไม่เคยเห็นจุดนั้น เพราะพูดถึงจุดนั้น ผิดพลาด! พูดถึงกระบวนการอย่างนั้นผิดพลาด!

“กระบวนการ” เห็นไหม นิพพานได้มาอย่างไร? สมาธิได้มาอย่างไร? ปัญญานี้ได้มาอย่างไร? อ้อ.. ปัญญาที่ได้มา ศึกษา มา จำมาอย่างนี้ นี่คือปัญญาหรือ.. สัญญาส่วนๆ เลย มันเกิดมา จากการจำธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คุณสิ เวลาครูเขาสอนให้มีศีลธรรมจริยธรรม เราทำตามนั้น นี่เป็นคนดีกตัญญู กตเวที เคารพพ่อเคารพแม่ มีผู้เสียสละ เราทำอย่างนั้น เราก็เป็นคนดี เอ้า.. คนดีก็คนดี นี่ไง จำมาไง เอ้า.. คนดีแล้วได้อะไร คนดีก็ตาย คนดีก็เกิดก็ตายเหมือนกัน แล้วอะไรที่มัน เกิดมันตาย?

มันเข้าไม่ถึง! มันเข้าไม่ถึง มันเข้าไม่ได้หรือก สิ่งที่เขาไม่ได้

“ความดี” ความดีของโลกนะ กฎห้าศีล ธรรมะของฆราวาส ธรรมะของผู้เห็นภัย ในวัฏสงสาร เราเห็นภัยในวัฏสงสารนะ ธรรมะของเรา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงตาท่านบอกเลย มันเหมือนกับห้างสรรพสินค้า มันมีอยู่ หลากหลายมาก แล้วเราเข้าไป เราผ่านเฉียดๆ ไป เราก็เห็นแค่รูปแบบ เราเห็นว่าสิ่งนั้น เป็นธรรมะ แต่มันไม่เข้าสะท้อนหัวใจของเราเลยนะ

แต่ถ้ามันสะท้อนหัวใจของเราละ ธรรมะเหมือนห้างสรรพสินค้า แล้วเราทำของเราได้ไหม ถ้าเราทำของเราได้ หยิบฉวยสิ่งใดคิดไม้ติดมือมา เวลาตั้งสติขึ้นมามันจะทำสติขึ้นมาอย่างไร ถ้าขาดสติ สติมันไม่สมบูรณ์ของมัน มันจะเกิดสมาธิได้อย่างไร แล้วถ้าสติไม่ดี สมาธิมันไม่มั่นคง ปัญญาที่เกิดมาบนสมาธินั้น ปัญญาที่เกิดบนฐิติจิต ไม่ใช่ปัญญาที่เกิดในสมอง ปัญญาจะเกิดจากสมอง จากสติ จากการทำ ปัญญาเกิดจากฐิติจิต แล้วฐิติจิตมันอยู่ตรงไหน?

นี่หลวงปู่มั่นบอกเลย “อวิชชาเกิดจากฐิติจิต”

อวิชชามันเกิดมาจากไหน? อวิชชา ความไม่รู้.. อวิชชามันเกิดจากอะไร?

อวิชชา คือความไม่รู้ ..แล้ว “ไม่รู้” มันเกิดจากอะไร?

แล้ว “รู้” มันเกิดจากอะไร? นี่ “ไม่รู้” มันเกิดจากอะไร?

“รู้” มันเกิดจากอะไร? แล้วทำลายๆ ตรงไหน? ทำลายอย่างไร มันถึงสิ้นกระบวนการของการไม่เกิดไม่ตาย แล้วพอมันไม่เกิดไม่ตายแล้วมันเหลืออะไร? อะไรเป็นคนรับรู้ว่าไม่เกิดและไม่ตาย สิ่งใดที่มันรับรู้แล้วไม่เกิดไม่ตาย นี่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พูดขนาดไหนนะ ครูบาอาจารย์ หลวงตาท่านพูดอยู่ “พูดจนชินปาก ฟังจนชินหู หัวใจมันด้าน” คนรู้นะพูดอยู่ทั้งวันนะ พูดอย่างไรมันก็ถูกอยู่ตลอดเวลา แต่คนฟังฟังไม่เข้าใจหรอก คนฟังมันฟังไม่เข้าใจ เวลาเราฟังธรรมะปา หลวงตาท่านถามเวลามีพวกคฤหัสถ์มาฟังธรรมว่า “ฟังเทศน์เป็นไหม?” เราก็บอก “ใครจะฟังไม่เป็น ก็นี่มันเสียงเข้าหูก็ฟังเป็นทั้งนั้นนะ”

“ฟังเทศน์เป็น” มันจะมีความเข้าใจ

“ฟังเทศน์ไม่เป็น” ฟังเทศน์ไม่เป็น ฟังไม่รู้เรื่อง ฟังแล้วงงนะ เอ.. ท่านพูดเรื่องอะไรนะ บอกมาสิว่าสวรรค์อยู่ที่ไหน ทำบุญแล้วได้บุญมากน้อยขนาดไหน ทำบุญแล้วได้ลาภขนาดไหน.. อย่างนี้ฟังเป็น

แต่ถ้าบอกมาให้เสียสละ ให้ถึงที่สุด สละทิ้งไป.. ฟังไม่เป็น นี่ไง “ฟังเทศน์ไม่เป็น”

“พูดจนชินปาก ฟังจนชินหู หัวใจมันด้าน”

นี่เหมือนกัน เทศน์ขนาดไหนแล้วแต่ ธรรมะออกมาจากความจริง ให้เทศน์ก็ไปที่ชาติก็เทศน์ได้ แต่คนฟังฟังไม่รู้เรื่อง ถ้าฟังเทศน์เป็นนะมันต้องปีนบันไดฟัง นี่ปรับพื้นฐานของใจ แล้วสิ่งที่เข้ามาจะจะไม่เหมือนเลย

มีพวกคลุกหัดเยอะมาก เวลาฟังเทศน์ทั่วไปฟังได้หมด พอมาเจอพระป่าฟังใหม่ๆ จะฟังไม่รู้เรื่อง แต่พอฟังไปๆ นะ อ้ออ้อ.. มันมีข้อมูล มันมีเหตุมีผลของมัน กลับไปฟังเทศน์ทั่วๆ ไป ฟังไม่ได้เลย ฟังไม่ได้ เหมือนคนเอาหนังสือมาอ่านให้ฟังนะ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย เราก็อ่านได้ เขาก็อ่านได้ แต่เป็นประเพณีใช่ไหม เวลาฟังเทศน์แล้วได้บุญใช่ไหม เวลาพระท่านเทศน์นะ เทศน์โบราณนะ เราก็นั่งสัปหงกงกกัน พอจบก็สาธุ โอ้อโฮ.. บุญเต็มหัวเลย นี่ไง แต่ถ้าเทศน์เข้าใจนะ นี่ความสว่างของใจ ใจส่องแล้ว.. ใจส่องแล้ว.. นี่ฟังเทศน์เป็น ถ้าฟังเทศน์เป็น

นี่สังคมไทยไง ศาสนาพุทธศาสนาแห่งการปล่อยวาง ศาสนาแห่งความว่าง มันก็เลยกลายเป็นขี้ลายน้าใจ วางกันหมดเลยนะ ไม่ทำอะไรกันเลยนะ โอ้อโฮ.. พระพุทธศาสนา

นี่มัน ไสยศาสตร์ นี่มันสิ่งที่ไม่มีความดีมีผล แต่พระพุทธศาสนา มันต้องมีเหตุมีผล

สติเกิดจากอะไร? สติไม่ใช่จิต.. สติเกิดจากจิต แล้วสติเกิดมาจากตรงไหน? แล้วตั้งสติอย่างไร? แล้วสติมันพัฒนาขึ้นมาแล้ว สติมันสมบูรณ์ขึ้นมาเป็นสติปัญญาขึ้นมาแล้ว แล้วมันพัฒนาขึ้นไปเป็นมหาสติ-มหาปัญญาอย่างไร? จากพิจารณาเป็นมหาสติ-มหาปัญญาขึ้นมา จนมันเป็นสติอัตโนมัติที่จะเข้ามาทำลายกิเลสโดยเนื้อเดียวกัน นี่มันเป็นมรรคญาณที่เข้ามาชำระกิเลสที่จิตใจ ธรรมะปัญญาที่ละเอียด ที่เป็นถึงปัญญาไม่ได้ เป็นเหมือนญาณ “มรรคญาณ” ญาณหยั่งรู้ ญาณหยั่งทราบ เข้ามาทำลายอวิชชาอย่างไร นี่มันมีกระบวนการของมันนะ

เราเป็นชาวพุทธ เราจะเป็นเขาโค ถึงมันจะมีน้อย คือคนเข้าใจถึงสัจจะความจริงมีน้อย แล้วพูดถึงผู้ใหญ่ของเด็ก วุฒิภาวะของคนที่ไม่เข้าใจเหมือนเด็กๆ เด็กๆ มีแต่จะเล่นสนุกอย่างเดียว ผู้ใหญ่ต้องทำมาหากิน ผู้ใหญ่ต้องรับผิดชอบ แล้วเราเห็นสังคมไทย ชาว

พุทธเขาทำตัวกันเป็นเด็กๆ เขาเล่นกันเหมือนเด็กอนุบาล แล้วเราเป็นผู้ใหญ่ เราจะมีน้อยมีมากไม่สำคัญ สำคัญว่าเราเป็นความจริงไหม?

“กาลามสูตร” ไม่ให้เชื่อใครทั้งสิ้น

แล้วสักจะความจริงที่มีน้อย เชื่อตัวเองไหม? ถ้าเชื่อตัวเองของเราได้ เรายืนของเราได้ ศาสนามิแก่่น มีกระพี้ มีเปลือก ถ้าแก่นของมันอยู่ได้ มันมีความมั่นคง ดูต้นกล้วยสิ มันไม่มีอะไรเลย เวลามันออกเครือมา เครือมันหนักมันยังทำให้ต้นกล้วยนั้นหักเลย

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าสังคมไทยไม่มีแก่น ชาวพุทธเราไม่มีแก่น นี่ศาสนาพุทธมันก็เป็นไสยศาสตร์ เป็นพิธีกรรม เป็นไสยศาสตร์นะ ไปวัด เห็นไหม ไปขอพร ไปอ้อนวอน มันเหมือนเราไปคูหมอดูไปคูเจ้า ไปถึงก็พ่นน้ำลายใส่หัวหน่อย กลับบ้านสบายใจ.. นี่มีเท่านี้ พระพุทธศาสนาเหลือแค่นี้เอง สบายๆ ง่ายๆ.. มันจะเป็นอย่างนั้นนะ

แต่ถ้ามันมีแก่น ของพวกเรามีแก่น พอมีแก่นขึ้นมาแก่นไม้มันฟันยาก มันแข็งมาก นี่เหมือนกัน ถ้าเราจะทำของเรา เราเข้มแข็งของเรา มันจะมีแรงเสียดสีขนาดไหน เรายืนของเราได้ เราไม่ไปตามกระแส นี่ศาสนาพุทธมั่นคงตรงนี้ไง

แล้วถ้าจิตใจที่เป็นที่สิ้นสุดแห่งทุกขันธ์ะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปรียบเหมือนกับว่าหลักศิลา ๘ สอก ฝังดินอยู่ ๔ สอก โผล่จากดินขึ้นมา ๔ สอก มันจะโดนลมพัดลมพายุกระหน่ำขนาดไหนมันจะไม่หวั่นไหวเลย ใจของเราที่เข้าถึงสังขาร ใจของเราที่เป็นชาวพุทธ เราเป็นชาวพุทธ เราไม่ถือมงคลตื่นข่าว เราถือในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

เขาโคจะมีน้อยก็ให้เป็นเขาโค ขนโคนะมันเส้นเล็ก มันไม่มีคุณสมบัติ ไข่ประโยชน์ได้ไม่เท่าเขาโค นี่เหมือนกัน ใจของเราให้เข้มแข็ง ถ้าใจเราเข้มแข็งแล้วนะ กระแสสังคมเป็นอย่างไรช่างหัวมัน เขาเรียกว่ามันเป็นผลของวิภูฏะ ผลของพายุ ผลของการเกิด พายุมันเกิดขึ้นมา มันพัดสิ่งต่างๆ ผลของพายุ ผลของการเกิดจากท้องพ่อท้องแม่ต่างๆ กันไป สังคมเป็นพันๆ ล้านขึ้นมา มันโง่มาเกิดหรือฉลาดมาเกิด

ผลของมัน “ผลของวิญญู” เราห้ามไม่ได้ เราห้ามผลของวิญญูไม่ได้ ผลของการทำดีทำชั่วของมนุษย์ของจิตวิญญาณที่มันมาเกิด แล้วเราก็ตกมาในสังคมนี่ เราจะมีจุดยืนของเราไหม? เราก็คือเป็นส่วนหนึ่งของผลของวิญญู คือผลของการเกิดและการตาย เราใช้สติปัญญาของเรามาใคร่ครวญของเรา หาจุดยืนของเรา เพื่อประโยชน์ของเรา

เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา.. สูดยอดมาก! แต่เขาเข้าถึงแค่ฉลากยาที่ติดที่ขวดยา เขาไม่ได้ลิ้มรสของเนื้อยานั้น เขาไม่ได้ลิ้มรสธรรมโอสธ เราว่าเราเป็นคนฉลาด เราจะเปิดขวดนั้น เราจะกินยานั้น เพื่อเข้าไปชำระกิเลสของเรา

เขาโงะมีน้อยก็เข้มแข็ง เขาจะดูฉลากยา เขาจะกินที่ความหมายอันนั้น กับเรา กินรสชาติ ธรรมโอสธ ธรรมโอสธเข้ามาชำระกิเลสของเรา เรายืนของเราเพื่อประโยชน์ของเราเราไม่ต้องตามกระแสไป

“ผลของวิญญู” จำคำนี้ไว้!

“ผลของวิญญู ผลของธรรมชาติ ผลของการเกิดและการตาย ผลของพายุ”

แต่ของเราเรามีหลักมีเกณฑ์ เราจะหลบหลีกมันอย่างไร แล้วเราจะเก็บน้ำ เก็บพลังลม พลังต่างๆ เอามาเป็นประโยชน์กับเราไปอีกด้วย “ผลของวิญญู” เราใช้ผลของวิญญูนั้นเป็นประโยชน์ ใช้การเกิดและการตาย ใช้พายุพลังงานอันนั้นมาเป็นประโยชน์กับเรา

แต่ถ้ามันเป็นทางโลก พายุนั้นจะพัดราบไปหมดเลย มีแต่คนตาย มีแต่เก็บซากปรักหักพัง เรารู้ของมัน นี่ผลของวิญญูเป็นอย่างนั้น แต่มันก็มีพลังงานของมันนะ มันก็มีประโยชน์ของมันนะ มันมีแหล่งน้ำ มันมีอะไร เพื่อประโยชน์กับการเกษตรกรรม นี่เราเอาประโยชน์ตรงนั้น

ผลของวิญญูก็เป็นผลของวิญญู แต่ผลของวิญญูเราเข้าใจมัน แล้วเราจะอยู่กับวิญญูนี้เพื่อศึกษาธรรม เพื่อมีธรรมโอสธ เพื่อแก้ไขใจของเรา.. นี้ผู้ประเสริฐ เอวัง